Analyysi N:o 175 4.11.2026

Työttömyys-talkoot

Seuraavalta hallitukselta halutaan työllisyyttä ja parempia peruspalveluita

Ilkka Haavisto
Tutkimuspäällikkö,
EVA

ilkka.haavisto@eva.fi
@haavisto_ilkka
www.eva.fi

- Viisi kuudesta suomalaisesta (84 %) toivoo, että seuraava hallitus paneutuisi nykyistä hallitusta tarmokkaammin työllisyyden parantamiseen ja työttömyyden vähentämiseen.

- Kolme neljäsosaa painottaisi tulevan hallituksen toiminnassa nykyistä enemmän terveydenhuollon kehittämistä (75 %) ja vanhustenhoidon tason parantamista (73 %).

- Enemmistö suomalaisista haluaa myös, että seuraava hallitus kiinnittää nykyistä enemmän huomiota rikollisuuden (71 %) ja jengiväkivallan (69 %) torjuntaan.

- Lisäksi seuraavalta hallitukselta odotetaan toimia köyhyyden ehkäisemiseksi, koulutuksen rahoituksen turvaamiseksi, energiantuotannon lisäämiseksi ja talouskasvun kiihdyttämiseksi.

Työllisyystilanteen parantaminen on suomalaisten tärkein toive ensi kevään eduskuntavaalien jälkeen muodostettavalta hallitukselta. Tämä selviää EVAn Arvoja asennetutkimuksen jo seitsemättä kertaa eduskuntavaalien alla toistetusta kansalaisten hallitusohjelmatoiveita kartoittavasta kyselystä. Siinä tiedusteltiin, miten eri asioiden pitäisi painottua tulevan hallituksen toiminnassa verrattuna viime vuosien politiikkaan.[1]

Työllisyyden hoidon lisäksi suomalaiset toivovat, että seuraava hallitus kiinnittäisi erityistä huomiota sosiaali-, terveys- ja koulutuspalveluiden sekä sisäisen turvallisuuden kohentamiseen. Talouskasvuun halutaan lisää vauhtia ja myös energiantuotantoa halutaan lisätä.

Kaiken kaikkiaan hallitusohjelmatoiveiden listan (Kuvio 1) kärkisijoille asettuvat asiat kertovat toiveesta, että seuraava hallitus keskittyisi suomalaisten hyvinvoinnin kannalta tärkeisiin perusasioihin. Samalla kansalaiset vaikuttavat olevan varsin hyvin tietoisia eri asioiden edistämiseen käytettävissä olevien julkisten varojen niukkuudesta.

Kärkiaiheella on väliä, sillä se on aiemminkin kiteyttänyt kansalaisten suuren enemmistön näkemyksen edellisen hallituksen yksittäisestä pahimmasta epäonnistumisesta. Vuoden 2023 vaalien alla se oli demarijohtoisilta Antti Rinteen ja Sanna Marinin hallituksilta karanneen valtion velkaantumisen pysäyttäminen. Sitä edeltäneiden vuoden 2019 vaalien alla kärkiaiheeksi nousi keskustalaisen Juha Sipilän hallitukselta kesken jäänyt terveydenhuollon kehittäminen. Nyt listan kärjessä on työllisyystilanne, joka on kehittynyt kokoomuksen Petteri Orpon hallituksen kaudella päinvastaiseen suuntaan kuin mitä hallitus aloittaessaan tavoitteli ja lupasi. Orpon hallitusohjelman ytimessä oli 100 000 uuden työpaikan luominen.[2] Vuoden 2026 kolmannella neljänneksellä työllisiä oli kuitenkin likimain saman verran kuin Orpon hallituksen aloittaessa.[3]

Kyselyn tulosten tulkinnassa on tärkeä muistaa, että ne kertovat ensisijaisesti politiikan suuntaa koskevista muutostoiveista eivätkä niinkään eri asioiden absoluuttisesta tärkeysjärjestyksestä. Suomalaisille sinänsä tärkeä asia voi löytyä listan häntäpäästä myös siksi, että laajahko osuus on tyytyväinen nykyhallituksen panokseen, eikä akuuttia tarvetta kurssin korjaamiselle katsota olevan.

Korjattavaa kuitenkin löytyy. Kaikkiaan 34 kohtaa sisältävän listan kärjessä on neljätoista asiaa, joita vähintään puolet suomalaisista painottaisi viime vuosia enemmän. Moniin näistä on toivottu parannusta jo vuosituhannen alusta alkaen. Krooninen, vaalikaudesta toiseen jatkuva tyytymättömyys kertoo kansalaisten korkealla olevista odotuksista, mutta se voi kuitenkin myös kieliä Suomen poliittisen järjestelmän alhaisesta suorituskyvystä ja kyvyttömyydestä vastata suomalaisten kohtuullisiinkin odotuksiin.

Työllisyys on kärkiaihe

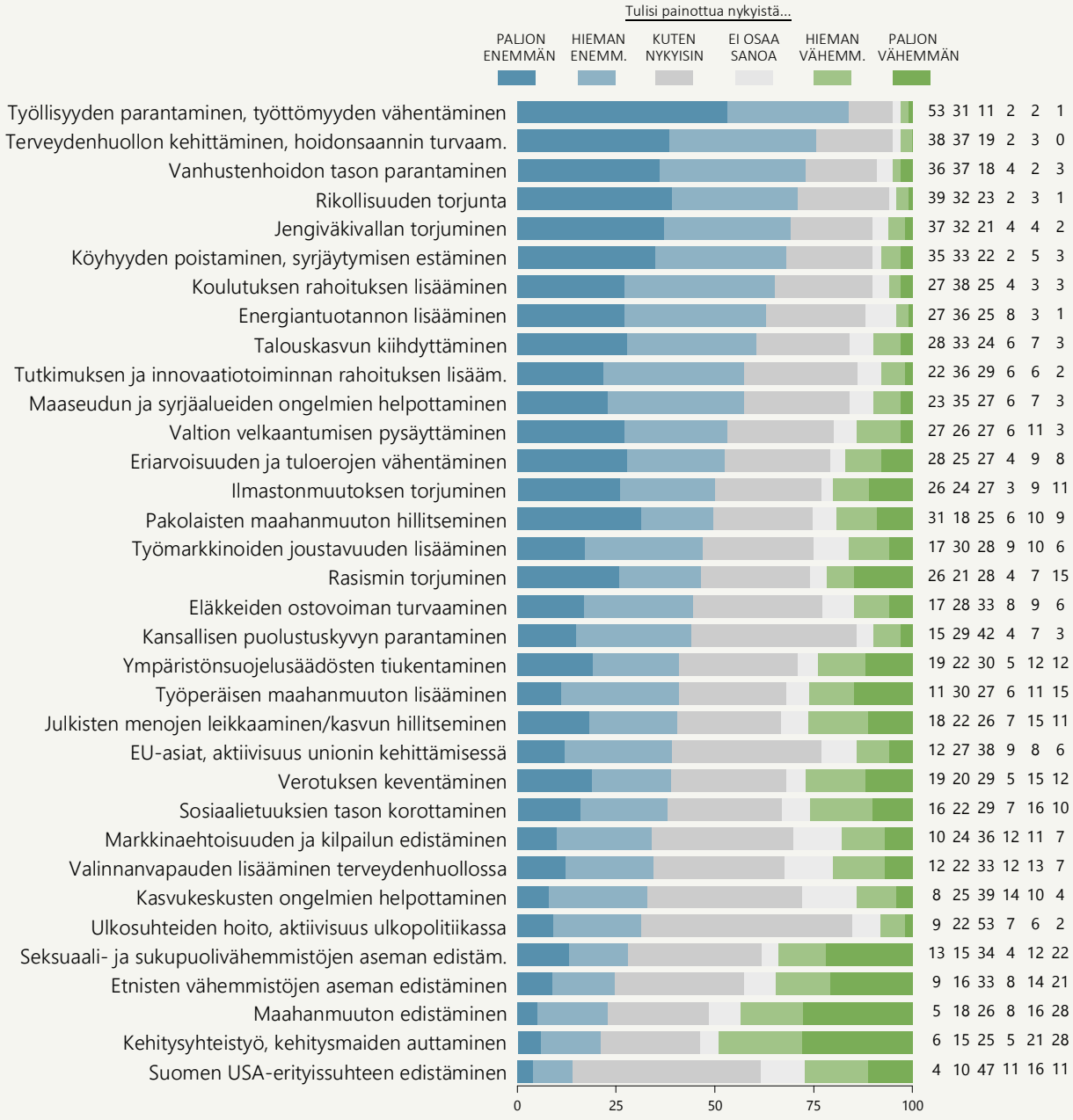
Viisi kuudesta suomalaisesta (84 %) toivoo, että seuraava hallitus paneutuisi nykyistä tarmokkaammin työllisyyden parantamiseen ja työttömyyden vähentämiseen. Työllisyys on myös ainoa aihe, jota enemmistö (53 %) toivoo painotettavan paljon viime vuosia enemmän. Työllisyyden parantamista toivovien osuus on kasvanut huomattavan paljon (+23 %-yks.) edellisestä, vuoden 2023 vaalien alla tehdystä kyselystä[4], ja se palaa edellisten kyselyiden laskutrendiltään lähelle edellisten vuosikymmenten Arvo- ja asennetutkimuksessa saatuja lukemia (Kuvio 2).

Työllisyys ei kohene ilman talouskasvua. Siksi ei ole yllättävää, että selvä enemmistö (61 %) toivoo seuraavan hallituksen keskittyvän aiempaa enemmän myös talouskas-

vun kiihdyttämiseen. Osuus on kasvanut selvästi (+12 %-yks.) vuoden 2023 mittauksesta ja on aivan eri tasolla kuin vuonna 2019, jolloin takana oli varsin ripeän talouskasvun vuosia. Talouskasvun kaipuu tyypillisesti palaa listan kärkipäähän silloin, kun sitä ei ole.

Talouspolitiikkaa koskevien toiveiden painopiste kääntyykin nyt julkisesta taloudesta reaalitalouteen. Edelleen yli puolet (53 %) toivoo, että valtion velkaantumisen pysäyttäminen painottuisi seuraavan hallituksen toiminnassa nykyistä enemmän, mutta näin ajat-

Kuvio 1. Miten eri asioiden tulisi painottua tulevan hallituksen toiminnassa verrattuna maassamme viime vuosina harjoitettuun politiikkaan (%)

televien osuus on pudonnut tuntuvasti (-27 %-yks.) vuodesta 2023 ja on nyt samalla tasolla kuin vuoden 2019 vaalien alla. Sama koskee julkisten menojen leikkaamista tai niiden kasvun hillitsemistä, jota 40 prosenttia toivoo seuraavalta hallitukselta nykyistä enemmän, neljäsosa (26 %) nykyiseen tapaan ja yhtä moni (26 %) vähemmän.

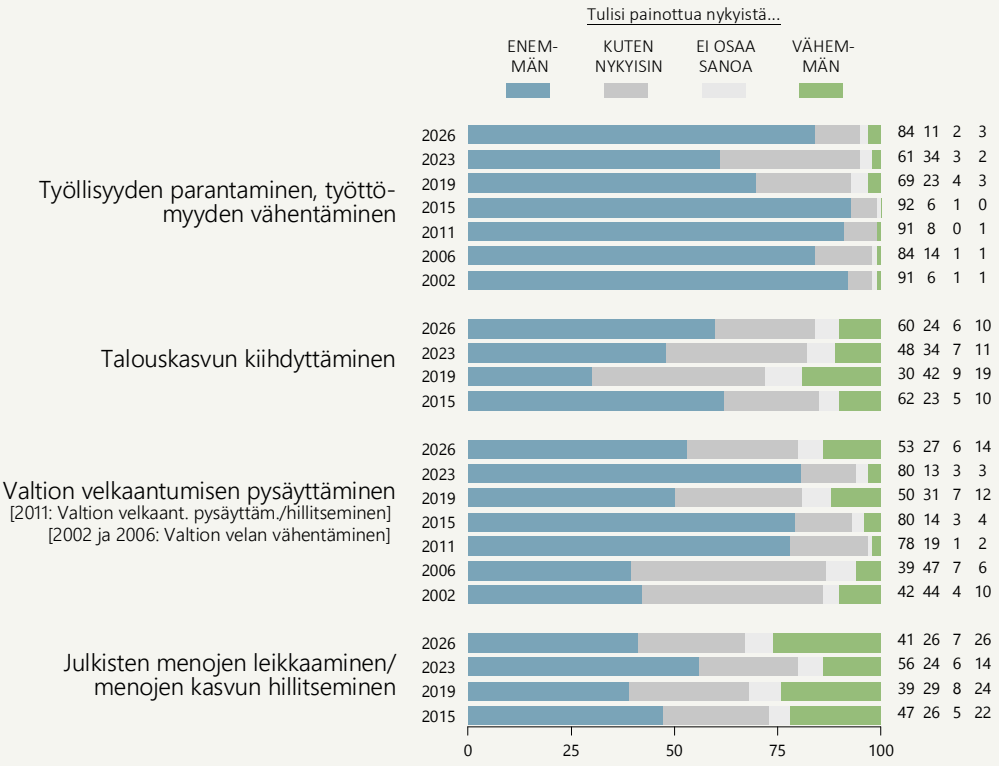
> Orpon hallituksen tulokset ovat heikkoja.

Tulokset kertovat kansalaisten arvioivan Orpon hallituksen talouspolitiikan olleen julkisen talouden suhteen oikeansuuntaista, mutta tuloksiltaan kaiken kaikkiaan heikkoa. Seuraavalta hallitukselta odotetaan nyt politiikkaa, joka kääntää talouden kasvuun, työttömyyden laskuun, tuo rahaa kansalaisten lompakkoon ja luo uskoa tulevaan.

Samalla julkisen talouden tasapainottamista pidetään edelleen tavoiteltavana. Sen lisäksi, että enemmistö toivoo velkaantumisen pysäyttämiselle lisäpainoa, reilu neljäsosa (27 %) jatkaisi sitä nykyisellä painolla. Vain pienehkö osuus (14 %) katsoo, että seuraava hallitus voisi kiinnittää valtion velkaantumiseen nykyistä vähemmän huomiota. Vasemmistoliiton äänestäjät jäävät ainoaksi väestöryhmäksi, jonka enemmistö (62 %) toivoo vähemmän painoa julkisten menojen leikkauksille. Silti heistäkin puolet (51 %) ajattelee, että seuraavan hallituksen pitäisi tavoitella velkaantumisen pysäyttämistä nykyistä enemmän tai kuten nykyisin (ks. Kuvioliite).

Velkaantumisen pysäyttäminen onkin tavoite, johon eduskuntapuolueet vasemmistoliittoa lukuun ottamatta sitoutuivat syksyllä 2025 hyväksyessään keskinäisen sopimuksen

Kuvio 2. Miten eri asioiden tulisi painottua tulevan hallituksen toiminnassa: arviot vuosina 2002–2026 (luokkia yhdistetty, %)

niin sanotusta velkajarrusta. Viime keväänä puolueet määrittelivät yhdessä tulevan vaalikauden sopeutustavoitteeksi 8–11 mrd. euroa.

Palveluvaade säilyy vahvana

Suomalaiset ovat siis laajalti sitoutuneita sopeuttamaan julkista taloutta ja leikkaamaan julkisia menoja. Samaan aikaan suomalaiset kuitenkin osoittavat vain vähän tinkimisvalmiutta tärkeimmistä verovaroilla rahoitetuista peruspalveluista.

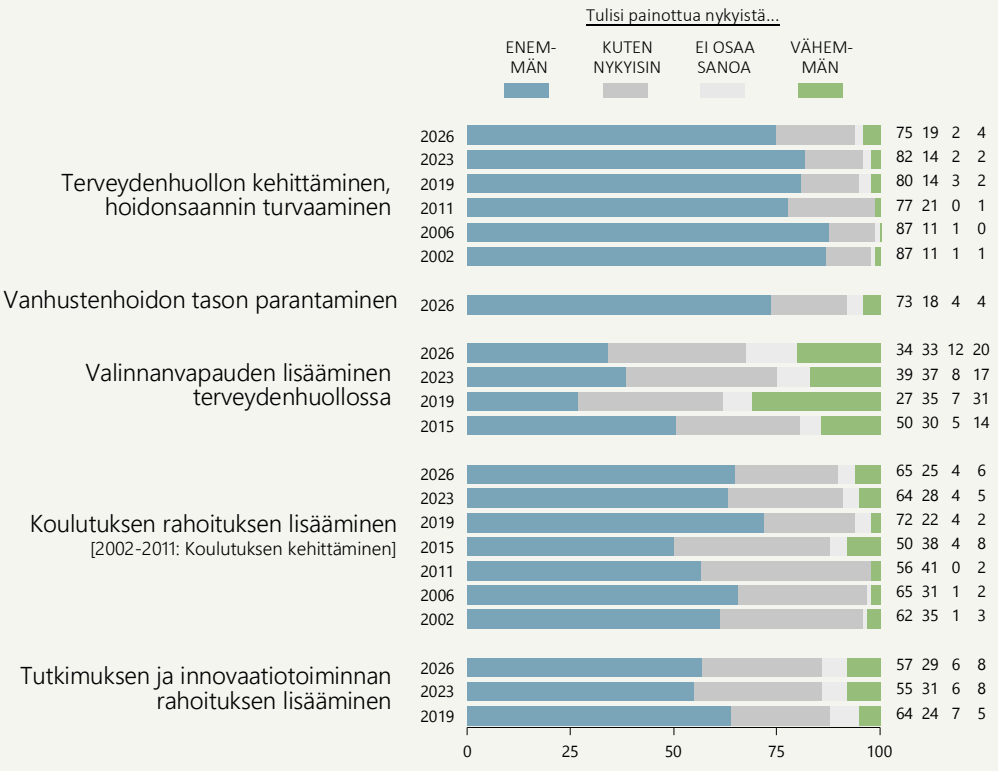
Kolme neljäsosaa näkee, että terveydenhuollon kehittämisen ja hoidonsaannin turvaamisen (75 %) sekä vanhustenhoidon tason parantamisen (73 %) pitäisi painottua tulevan hallituksen toiminnassa nykyistä enemmän (Kuvio 3).

Sosiaali- ja terveydenhuollon kohentaminen on osoittautunut hallitukselle toisensa perään kiusallisen vaikeaksi tai liki mahdottomaksi tehtäväksi. Tästä kertoo se, että terveydenhuollon kehittäminen on Arvo- ja asennetutkimuksen hallitusohjelmakyselyn 24-vuotisen historian sitkeähenkisin vaade.

Sen lievä vaimentuminen (-7 %-yks.) aiempiin kyselyihin nähden tuskin viestii toiveikkuudesta, että terveydenhuolto olisi pikkuhiljaa kohentumassa, sillä suomalaisten Arvo- ja asennetutkimuksessa antamat arviot terveydenhuollon toimivuudesta ovat 2020-luvun edetessä entisestään vain heikenneet.[5] Syynä saattaa pikemminkin olla pelko, ettei julkisen talouden ankea tila mahdollista huomattavia lisäsatsauksia terveydenhuoltoon ainakaan valtion varoista.

Jotain seuraavan hallituksen on kuitenkin tehtävä sotelle, koska sosiaali- ja terveydenhuollon palvelut ovat kansalaisille ilmeisen tärkeitä. Tämän vuoden kyselyyn ensim-

Kuvio 3. Miten eri asioiden tulisi painottua tulevan hallituksen toiminnassa: arviot vuosina 2002–2026 (luokkia yhdistetty, %)

mäistä kertaa sisällytetty vanhustenhoidon tason parantaminen ponnahtaa suoraan hallitusohjelmatoiveiden listan (Kuvio 1 edellä) sijalle kolme, heti terveydenhuollon kehittämisen vanaveteen. Lähes kolme neljästä (73 %) toivoo seuraavan hallituksen paneutuvan siihen nykyistä enemmän, ja vain viisi prosenttia arvioi, ettei vanhustenhoidon taso tarvitse lisähuomiota tulevalta hallitukselta.

Terveydenhuollon kehittäminen, hoidonsaannin turvaaminen ja vanhustenhuollon parantaminen ovat vaikeita tehtäviä oloissa, joissa käytettävissä oleva valtionrahoitus on tiukoilla. Käytännössä näistä tehtävistä vastaavien hyvinvointialueiden tulisi saada enemmän ja parempaa aikaiseksi samalla rahalla. Yksi jo pitkään esillä ollut vaihtoehto tähän on ollut julkisten sosiaali- ja terveyspalveluiden tuotannon nykyistä laajempi avaaminen kilpailulle ja yksityisille palveluntuottajille, jota myös Orpon hallitus on varovasti edistänyt oman, ikäihmisille suunnatun valinnanvapauskokeilunsa kautta.[6]

Valinnanvapaus saa osakseen hyväksyntää, sillä kolmasosa (34 %) toivoo seuraavan hallituksen painottavan terveydenhuollon valinnanvapauden lisäämistä nykyistä enemmän ja yhtä moni (33 %) jatkaisi nykylinjalla. Vain viidesosa (20 %) karsisi valinnanvapautta tai poistaisi sen kokonaan seuraavassa hallituksessa, eikä aiemmin ideologisia intohimoja herättänyt valinnanvapaus kohtaa erityisempää vastarintaa missään väestöryhmässä (ks. Kuvioliite).

Uudistusvalmiutta on siis ilmassa, ja hyvä niin, koska rahaa pitäisi riittää myös julkisten palveluiden toiselle suurelle menoerälle, koulutukselle. Kaksi kolmasosaa (65 %) toivoo, että seuraava hallitus painottaisi koulutuksen rahoituksen lisäämistä nykyistä enemmän, neljäsosa (25 %) nykyiseen tapaan ja vain kuusi prosenttia toivoo, että koulutuksen rahoituksen lisäämistä painotettaisiin vähemmän, eli olisi kenties valmis säästämään koulutuksen rahoituksesta osana julkisen talouden sopeuttamista.

Tulos osoittaa, ettei koulutuksesta leikkaaminen olisi suomalaisten mieleen, joskin koulutusrahoituksen lisäämistä puoltavatkaan kannat eivät ole yhtä kärjekkäitä kuin vuonna 2019, jolloin ”koulutuksen kunnianpalautus” nousi yhdeksi vaalien pääaiheista.[7]

Koulutus ja sen rahoittaminen on aiheena herkkä, koska juuri kukaan ei kiistä koulutuksen merkitystä ja se on lähes aina hyödyksi saajalleen. Toisaalta tämä ei kuitenkaan takaa, että juuri julkisten varojen käyttö koulutukseen olisi kaikissa tapauksissa tehokasta tai kohdentuisi aina tarkoituksenmukaisesti. Tulosjakauman ”Kuten nykyisin” -vastausten tulkinnassa onkin hyvä huomata, että nykyinen hallitus on etsinyt säästöjä myös koulutuksesta esimerkiksi lakkauttamalla aikuiskoulutustuen[8] ja vähentämällä ammattikoulutuksen rahoitusta.[9]

Orpon hallituksen on katsottu leikanneen myös peruskoulusta ja toisen asteen opetuksesta, koska se leikkasi kuntien valtionosuuksien indeksikorotuksia.[10] Painetta koulutuskattilaan lisänneekin myös aiemmin syksyllä julkaistujen koululaisten osaamista mittaavien PISA-tulosten lasku, sillä Suomen talous nojaa korkeaan osaamiseen, jonka perusta luodaan peruskoulussa.

Osaamisen ja aineettoman pääoman kasvattamisen ketjun toisessa päässä on tutkimus- ja innovaatiotoiminta, jonka rahoituksen lisäämistä enemmistö (58 %) niin ikään painottaisi nykyistä enemmän. Nykypainotuksella jatkaisi kolme kymmenestä (29 %) ja vain harva (8 %) ei toivo lisärahaa tutkimus- ja innovaatiotoiminnalle. Suomalaiset eivät siis mielellään tinkisi vuonna 2021 Marinin hallituksen aikana parlamentaarisesti asetetusta tavoitteesta tutkimus- ja innovaatiotoiminnan rahoituksen kasvattamisesta neljään prosenttiin bruttokansantuotteesta.[11]

Koulutusrahoituksen tavoin myös toiveet tutkimusrahoituksen kasvattamisesta ovat käytännössä samalla tasolla kuin vuonna 2023, mutta vaimeammat kuin vuonna 2019, mikä kielii siitä, että tuolloiseen verrattuna keskimäärin pienempi osuus suomalaisista uskoo, että lisärahoitusta lopulta liikenee kaikkiin tärkeisiinkään tarkoituksiin.

Tulonsiirtojen suhteen varautuneisuutta

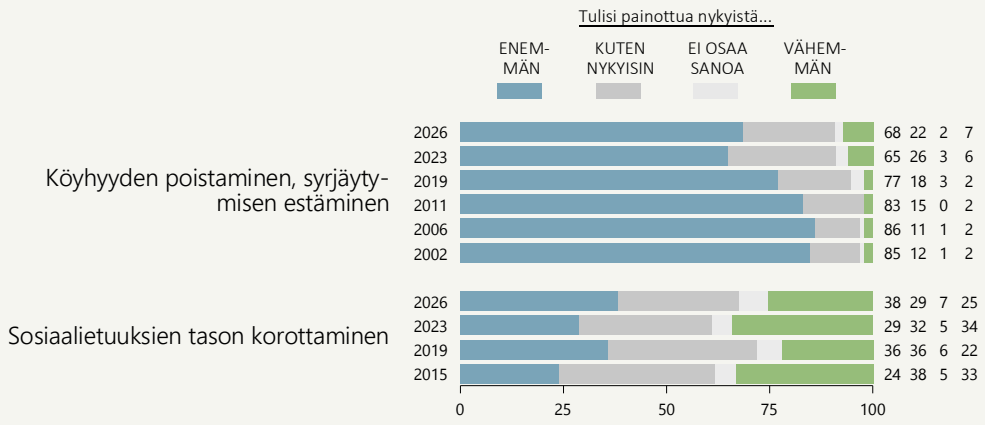
Peruspalveluiden ohella suomalaisen hyvinvointivaltion ytimeen kuuluvat kansalaisia koko elinkaaren varrella auttavat sosiaaliset tulonsiirrot lapsilisistä eläkkeisiin. Niitä koskevat asiat eivät kuitenkaan sijoitu hallitusohjelmatoiveiden listan (Kuvio 1 edellä) kärkipäähän.

Yli kaksi kolmasosaa (68 %) tosin arvioi, että köyhyyden poistamisen ja syrjäytymisen estämisen tulisi painottua tulevan hallituksen toiminnassa nykyistä enemmän, mutta näin ajattelee parikymmentä prosenttiyksikköä vähäisempi joukko kuin vuosituhannen alkupuolen mittauksissa (Kuvio 4). Osuus on myös osapuilleen sama kuin vuoden 2023 vaalien alla. Tätä voidaan pitää hieman yllättävänä, jos ajatellaan, että Orpon hallituksen kaudellaan tekemien sosiaaliturvaleikkausten on arvoitu lisäävän pienituloisuutta, eivätkä työttömien sosiaaliturvaan tehdyt muutokset liioin ole ainakaan vielä johtaneet työllisyyden nousuun.[12]

Näiden leikkausten olisikin voinut ajatella energisoivan suomalaisia vaatimaan kärjekkäästi korjausliikettä, mutta sosiaalietuuksien tason korottamista toivovien joukko (38 %) on kasvanut vuodesta 2023 melko maltillisesti (+9 %-yks.) ja aihe sijoittuu alimpaan kolmannekseen hallitusohjelmatoiveiden listassa. Kolmelle kymmenestä (29 %) sopisi nykyisen, etuuksien suhteen tiukentuneen linjan jatkaminen, ja neljäsosa (26 %) painottaisi sosiaalietuuksien lisäämistä nykyistä vähemmän.

Nämä tulokset viittaavat siihen, että seuraavalta hallitukselta toivottu köyhyyden ja syrjäytymisen vähentäminen sekä niin ikään enemmistön (53 %) toivoma eriarvoisuuden ja tuloerojen vähentäminen (ks. Kuvio 1 edellä) pitäisi suomalaisten mielestä saada aikaan niin sanotun työlinjan, eli ennemmin työllisyyden kuin sosiaalietuuksien parantamisen kautta. Yhtälö on seuraavalle hallitukselle visainen, sillä vähimmäistoimeentu-

Kuvio 4. Miten eri asioiden tulisi painottua tulevan hallituksen toiminnassa: arviot vuosina 2002–2026 (luokkia yhdistetty, %)

loa koskevat säädökset asettavat rajoja sille, kuinka pitkälle työn tarjontaa lisäävät sosiaaliturvaleikkaukset voivat mennä. Toisaalta ansiotuloverotuksen ja sosiaaliturvamaksujen yhdessä muodostama niin sanottu verokiila nostaa työllistämisen hintaa ja vähentää siten työn kysyntää. Kasvava verokiila toimisi työllistymisen tavoitetta vastaan.

Huomattava osa tuosta verokiilasta muodostuu eläkemaksuista, joilla rahoitetaan maksussa olevia eläkkeitä. Vuonna 2025 eläkkeitä maksettiin yhteensä 41 miljardia euroa. Kyseessä on sosiaalietuuksien ylivoimaisesti suurin erä, josta seuraavan hallituksen on todennäköisesti nipistettävä valtiontalouteen lisätuloja tavalla tai toisella.[13] Eläkkeiden indeksikorotuksista luopuminen määräajaksi mahdollistaisi ansiotuloverotuksessa muutaman prosenttiyksikön siirtämisen eläkemaksuista valtion tuloveroon. Vaihtoehtoisesti eläkkeiden verotusta voitaisiin kiristää.

EVAn viime kevään Arvo- ja asennetutkimus kertoi, että suomalaiset suhtautuvat varautuneesti eläkeleikkauksiin osana julkisen talouden sopeutustoimia, mutta eivät niitä täysin tyrmääkään.[14] Varautunut tulos saadaan myös hallitusohjelmatoiveiden listassa, sillä 45 prosenttia katsoo, että eläkkeiden ostovoiman turvaamisen pitäisi painottua nykyistä enemmän seuraavan hallituksen toiminnassa, kolmasosalle (33 %) sopii nykylinja ja vain 15 prosenttia painottaisi eläkkeiden ostovoiman turvaamista nykyistä vähemmän (ks. Kuvio 1 edellä).

Toisaalta eläkkeiden ostovoiman turvaamisen sijoitus hallitusohjelmatoiveiden listan puolivälissä osoittaa, etteivät suomalaiset tällä hetkellä pidä eläkkeiden ostovoimaa akuuttina kysymyksenä saati ole eläkkeiden puolesta erityisemmin puolustuskannalla. Tämä saattaa johtua siitä, että moni ei välttämättä miellä eläkejärjestelmää osaksi julkisen talouden kokonaisuutta ja verotusta.

Tila kasvutoimille on kapea

Verotus ja siinä tehtävät muutokset voivat nousta seuraavan hallituksen visaisimmiksi kysymyksiksi. Orpon hallitus kiristi kautensa alkupuolella verotusta erityisesti nostamalla yleistä arvonlisäveroprosenttia, mutta päätyi puoliväliriihessään linjalle, jossa työn verotus kevenee jo tänä vuonna ja yritysten tuloveroprosentti eli yhteisövero alennee vuoden 2027 alussa.[15]

Verotuksen keventäminen ei ainakaan lyhyellä aikavälillä helpota julkisen talouden sopeutustalkoita. Se on kansalaisten mielestä silti ollut ennemmin oikeaa kuin väärää politiikkaa, sillä 39 prosenttia toivoo seuraavan hallituksen painottavan verotuksen keventämistä nykyistä enemmän, kolme kymmenestä (29 %) jatkaisi nykylinjalla ja osapuilleen yhtä moni (27 %) painottaisi veronkevennyksiä vähemmän tai unohtaisi ne tyystin.

Veronkevennykset olivat Orpon hallituksen viimeisin toimi talouskasvun vauhdittamiseksi. Niiden vaatimaton sijoitus hallitusohjelmatoiveiden listalla (Kuvio 1 edellä) viestii kuitenkin suomalaisten keskimäärin pitävän uusia veronkevennyksiä melko epätodennäköisinä ja prioriteetiltaan suurin piirtein yhtä alhaisina kuin lisäpanostuksia sosiaalietuuksiin. Tosin molempien kohdalla mielipide-erot nykyisten hallitus- ja oppositiopuolueiden äänestäjäryhmien välillä kasvavat erittäin suuriksi (ks. Kuvioliite).

Pitkällä aikavälillä toiveet veronalennuksista ovatkin hiipuneet osapuilleen samaa tahtia julkisen talouden tilanteen kanssa. Samalla veronkevennyksille vähemmän painoa toivovien osuus on kasvanut edellisestä mittauksesta kymmenen prosenttiyksikköä (Kuvio 5).

Veroja enemmän uudistamisen varaa suomalaiset näkevät työmarkkinoissa. Hieman alle puolet (47 %) toivoo, että seuraava hal-

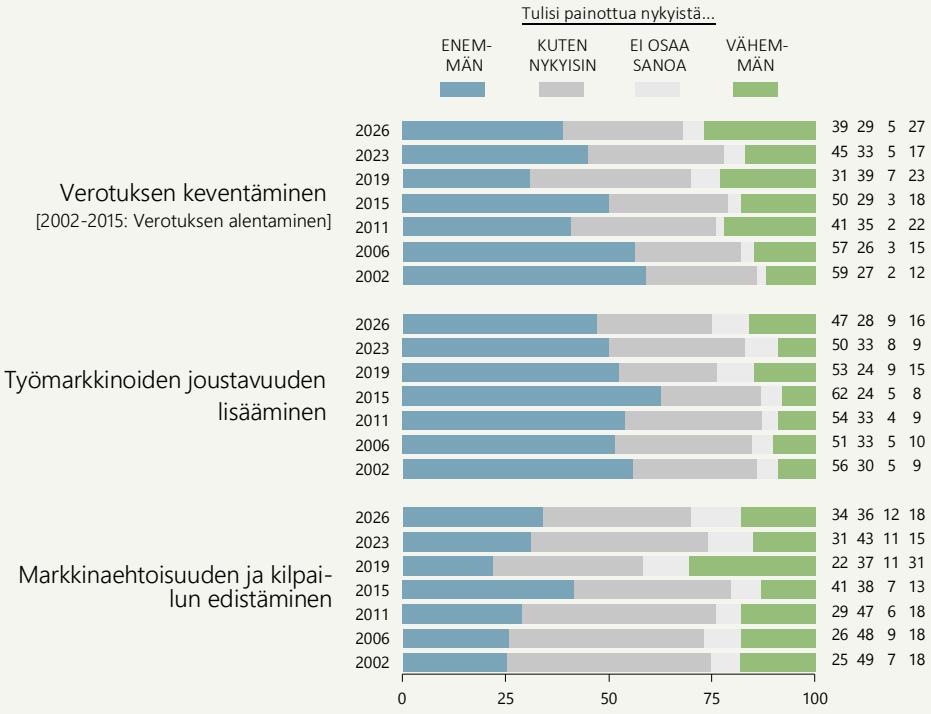
litus painottaisi työmarkkinoiden joustavuuden lisäämistä nykyistä enemmän, tuntuva osa (28 %) jatkaisi viime vuosien linjalla ja vain 16 prosenttia toivoo, että seuraava hallitus painottaisi työmarkkinoiden joustavuuden lisäämistä viime vuosia vähemmän.

Tulos on huomionarvoinen, sillä Orpon hallitus on kautensa aikana tehnyt lukuisia työmarkkinoiden joustavuutta lisääviä uudistuksia, joita palkansaajajärjestöt ovat kritisoineet ankarasti. Muun muassa mahdollisuudet sopia työehdoista paikallisesti ovat laajentuneet, ja palkkaamiseen sekä irtisanomiseen liittyviä säädöksiä on väljennetty tuntuvasti. Suomalaiset eivät siis kuitenkaan vaikuta olevan erityisemmin pahoillaan näistä uudistuksista vaan toivovat seuraavan hallituksen joustavoittavan työmarkkinoita lisää.

Tosin työmarkkinoiden joustavuus on monitahoinen käsite, eikä se liity vain työehtojen ja -suhteiden joustoihin tai työvoiman liikkuvuuteen. Jollekin se voi tarkoittaa myös työaikoihin tai vaikkapa etätöihin liittyviä joustoja, tai niin sanotun Tanskan mallin mukaista joustoturvaa, jossa sekä työttömyysturvan taso että sen velvoittavuus ovat korkeat. Tämä selittäisi sen, miksi työmarkkinoiden joustavuuden lisäämistä hallituksen toimin ei pidetä huonona ajatuksena edes ammattiliittoihin kuuluvien tai vasemmistopuolueita äänestävien väestöryhmissä (ks. Kuvioliite).

Asian pihvi onkin siinä, että tulevilta hallituksilta on koko 2000-luvun ajan toivottu toimia työmarkkinoiden joustavuuden lisäämiseksi (Kuvio 5). Aiemmat hallitukset kuitenkin delegoivat tosiasiallisen päätösvallan tavoittelemistaan uudistuksista kolmikannalle eli hallituksen, työnantajajärjestöjen ja ammattiliittojen neuvotteluille, jotka eivät johtaneet merkittäviin työmarkkinoiden joustavuutta lisänneisiin uudistuksiin. Nykyinen hallitus

Kuvio 5. Miten eri asioiden tulisi painottua tulevan hallituksen toiminnassa: arviot vuosina 2002–2026 (luokkia yhdistetty, %)

valitsi toisen tien ottamalla roolin työmarkkinoiden suorana sääntelijänä, ja nyt myös seuraavalta hallitukselta odotetaan toimia, jotka purkaisivat työmarkkinoiden jäykkyyksiä.

Tulos on epäilemättä kytköksissä hallitusohjelmatoiveiden listan (Kuvio 1 edellä) kärkitoiveen eli työllisyyden parantamisen kanssa. Osaltaan sitä voi selittää myös se, että suomalaiset ovat 2000-luvun mittaan muuttuneet arvoiltaan keskimäärin hieman oikeistolaisemmiksi[16] ja myös suhtautuminen markkinatalouteen on muuttunut epäilevästä selvästi myönteisemmäksi.[17]

Kolmasosa (34 %) suomalaisista toivoo, että seuraava hallitus edistäisi markkinaehtoisuutta ja kilpailua nykyistä enemmän, osapuilleen yhtä moni (36 %) jatkaisi nykylinjalla ja alle viidesosa (18 %) laittaisi markkinatalouden ja kilpailun edistämisen seuraavalla hallituskaudella jäihin.

Kilpailun edistämiselle annettu painoarvo on hieman lisääntynyt verrattuna parin edellisen vaalin alla tehtyihin kyselyihin (Kuvio 5), joskin aiheen sijoitus hallitusohjelmatoiveiden listan (Kuvio 1 edellä) häntäpäässä kertoo, etteivät suomalaiset näe markkinatalouden toimivuudessa akuuttia ongelmaa. Nykyinen hallitus on pyrkinyt avaamaan rahapelien, alkoholin vähittäismyynnin, rautatieliikenteen ja apteekkien kaltaisia säänneltyjä toimialoja kilpailulle. Tulos viittaa siihen, että suomalaisten mielestä seuraavankin hallituksen sopii jatkaa tällaisia toimia.

Taloudellisessa mielessä hallituksen selvästi merkittävin kilpailunedistämistoimi on ollut lisätä kilpailua julkisissa hankinnoissa rajoittamalla kuntien ja hyvinvointialueiden mahdollisuuksia tehdä kilpailuttamatta hankintoja omilta, niin sanotuilta inhouse-yhtiöiltään.[18] Vaikka hankintalain uudistus voi olla taloudellisilta vaikutuksiltaan suuri, on luultavaa, ettei asia heijastu kovinkaan laajalti kansalaisten asenteisiin puoleen tai toiseen.

Lisää energiaa, vähemmän ympäristöhaittaa

Sen sijaan energian hinta on asia, jota kansalaiset ovat seuranneet hyvin tarkoin viimeistään Venäjän hyökkäyssodan alkamisesta johtuneen vuoden 2022 energiakriisin jälkeen.

Energiantuotannon lisääminen sijoittuukin hallitusohjelmatoiveiden listan (Kuvio 1 edellä) kärkipäähän, ja miltei kaksi kolmasosaa (63 %) toivoo, että se painottuisi seuraavan hallituksen ohjelmassa nykyistä enemmän. Neljäsosa (25 %) pitää valtiovallan nykyisiä toimia energiantuotannon lisäämiseksi riittävänä, eikä käytännössä kukaan (4 %) arvioi, että hallitus voisi painottaa asiaa vähemmän.

Asialle annettu painoarvo on tosin vähentynyt (-7 %-yks.) talvella 2023 tehdystä kyselystä (Kuvio 6). Muutos on kuitenkin melko vähäinen, jos ajatellaan, että tuolloin jännitettiin sähkön riittävyyttä pakkasilla, ja Marinin hallitus tuki kotitalouksien sähkönhankintaa useilla eri tukimuodoilla. Nyt suomalaisten mielissä on todennäköisesti datakeskusten ja muidenkin sähköä syövien investointien aiheuttama energian kysynnän kasvu.

Kysymys hallituksen roolista energiantuotannon lisäämisessä on mielenkiintoinen, sillä uutta uusiutuvaa sähkötuotantoa syntyy tällä hetkellä markkinaehtoisesti. Sen rinnalle saatetaan kuitenkin tarvita myös sääolosuhteista riippumatonta ydinvoimaa.

Seuraavan hallituksen rooli olisikin kriittinen juuri ydinvoimassa, jota ei välttämättä synny ilman valtiovallan asettumista hankkeiden takaajaksi. Syksyn Arvo- ja asennetutkimuksen aiemmin julkaistut tulokset kertovat suomalaisten yhtyvän laajalti ajatukseen ydinvoimasta parhaana ratkaisuna sähköntuotannon lisäämiseksi,[19] joskin syksyn 2022 kyselyssä suomalaiset suhtautuivat varauksettoman myönteisesti kaikkiin muihinkin päästöttömiin energiantuotantomuotoihin.[20]

Energian päästöttömyys on tärkeää, koska se tarkoittaa paitsi irtautumista fossiilisista energianlähteistä ja niiden tuottajiin liittyvistä riippuvuuksista myös kasvihuonekaasupäästöjen vähentämistä ja ilmastonmuutoksen hidastamista.

> Ilmastonmuutoksen torjunta palaa agendalle.

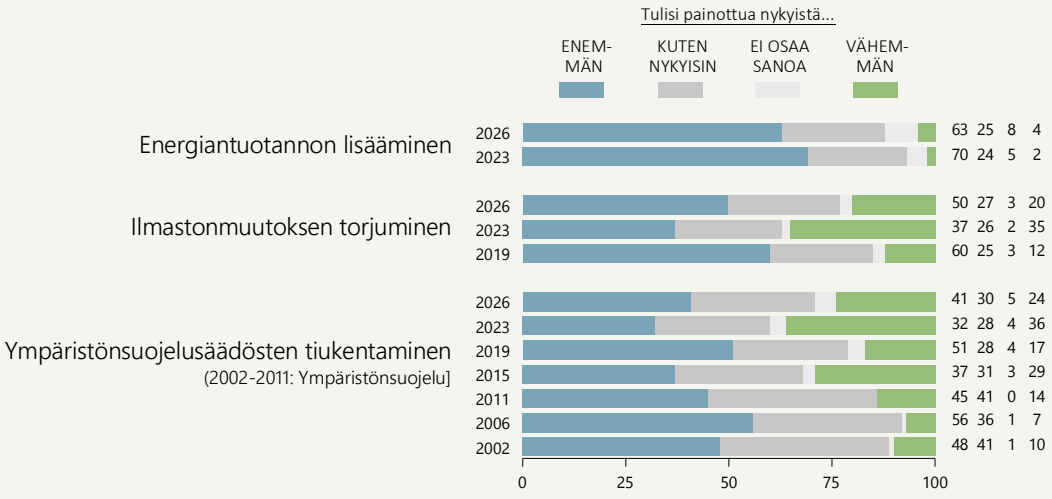
Puolet (50 %) suomalaisista toivoo, että ilmastonmuutoksen torjunta painottuisi seuraavan hallituksen politiikassa nykyistä enemmän, reilu neljäsosa (27 %) on tyytyväinen nykypainotukseen ja viidesosa (20 %) toivoo ilmastoasioille nykyistä vähemmän painoarvoa. Ilmastonmuutokselle lisäpainoa toivovien osuus on kasvanut selvästi (+13 %-yks.) viime vaalien alla tehdystä kyselystä ja palautunut lähemmäs tasoa, jolla se oli ennen vuoden 2019 ilmastovaaleiksikin kutsuttuja eduskuntavaaleja (Kuvio 6).

Tulos kertoo, ettei Orpon hallituksen ilmastopolitiikka ole näyttäytynyt kovin vakuuttavalta, ja nyt moni odottaa seuraavan hallituksen korjaavan kurssia. Vaikeuksia hallitukselle on tuottanut perussuomalaisten vastahanka, joka näkyy myös sen kannattajaryhmän nuivassa suhtautumisessa ilmastonmuutoksen torjuntaan (ks. Kuvioliite). Lisäksi päästövähennystarpeiden kääntyminen maankäyttösektoriin ja erityisesti maa- ja metsätalouteen liittyviin toimiin edellyttäisi rahaa, joka valtiontaloudessa on tiukoilla.

Seuraavalla hallituksella on toki rahallisten kannustimien ja kompensaatioiden lisäksi mahdollisuus torjua ilmastonmuutosta ja luontokatoa tiukentamalla sääntelyä. Tämä olisi muutos nykyisen hallituksen linjaan, joka on pikemminkin pyrkinyt keventämään ympäristönsuojeluun liittyviä säädöksiä ja lupaprosesseja investointien helpottamiseksi.

Ympäristönsuojelusäädösten tiukentaminen saakin osakseen melko paljon tukea, sillä 41 prosenttia toivoo, että se painottuisi seuraavan hallituksen ohjelmassa nykyistä enemmän, vajaa kolmasosa (30 %) jatkaisi nykylinjalla ja neljäsosa (24 %) toivoo, ettei seuraava hallitus tiukentaisi ympäristönsuojelusäädöksiä. Tiukempaa sääntelyä toivovien osuus on kasvanut selvästi (+9 %-yks.), ja väljempää sääntelyä toivovien osuus on vähentynyt vielä hieman tätä enemmän.

Kuvio 6. Miten eri asioiden tulisi painottua tulevan hallituksen toiminnassa: arviot vuosina 2002–2026 (luokkia yhdistetty, %)

Vastausten väestöryhmittäiset erittelyt paljastavat jyrkät mielipide-erot nykyisiä hallituspuolueita ja oppositiopuolueita äänestävien välillä. Vaikka ympäristöaiheet eivät nousekaan kovin korkealle hallitusohjelmatoiveiden listalla (Kuvio 1 edellä), saattavat ne tämän vastakkaisasettelun siivittämänä nousta yhdeksi ensi kevään vaalien keskeisistä teemoista. Ympäristösuojelun aiheet ovat viime aikoina myös olleet paljon esillä julkisuudessa etenkin teknologiayhtiö Googlen Muhoksella tekemien metsähakkuiden myötä. Kyseiset hakkuut oli tehty ennen ympäristövaikutusten arvioinnin valmistumista.[21]

Maaseutu ylös, rikokset alas

Vain vähän aiemmin Google oli ilmoittanut tekevänsä parissa vuodessa 13 miljardin investoinnit Suomeen rakentamalla muun muassa uudet datakeskukset Muhoksen lisäksi niin ikään Pohjois-Pohjanmaalla sijaitsevaan Vaalaan sekä Kajaanin Otanmäkeen. Vaikka energian riittävyys ja mahdollinen luontokato huolettaisivatkin monia, näille pienille maaseutupaikkakunnille jättiinvestoinnit ovat onnenpotku, sillä valmistuttuaankin ne työllistävät ja tuottavat kuntiin rutkasti tuloja.

Uusia avauksia suomalainen maaseutu kaipaakin, sillä väestö vanhenee, palvelut oheneevat ja maaseudun runkoelinkeinojen, maa- ja metsätalouden, kannattavuus on heikkoa. Nykyinen hallitus ei ole tehnyt kovinkaan näkyviä toimia maaseudun eteen, joskin se on välttänyt leikkaamasta kansallisia maataloustukia ja esimerkiksi lisännyt määrärahoja myös maaseudun tiestön korjausvelan purkamiseen.

Suomalaisten mielestä seuraavan hallituksen pitäisi pystyä parempaan, sillä enemmistö (58 %) toivoo sen painottavan nykyistä enemmän maaseudun ja syrjäalueiden ongelmien helpottamista. Reilulle neljäsosalle (27 %) sopisi maaseudun asioiden nykyinen painotus, ja vain kymmenen prosenttia jättäisi ne vähemmälle huomiolle. Tulos on käytännössä sama kuin edellisten eduskuntavaalien alla (Kuvio 7), ja samalla se katkaisee vuosituhannen alusta alkaneen maaseudun asioille toivotun huomion trendinomaisen hiipumisen.

Maaseudun ongelmat koetaankin edelleen polttavampina kuin kaupunkien murheet. Vain kolmasosa (33 %) toivoo seuraavan hallituksen kiinnittävän nykyistä enemmän huomiota kasvukeskusten ongelmien helpottamiseen, hieman useampi (39 %) arvioi nykylinjan sopivaksi ja 14 prosenttia painottaisi kasvukeskusten ongelmien ratkomista nykyistä vähemmän.

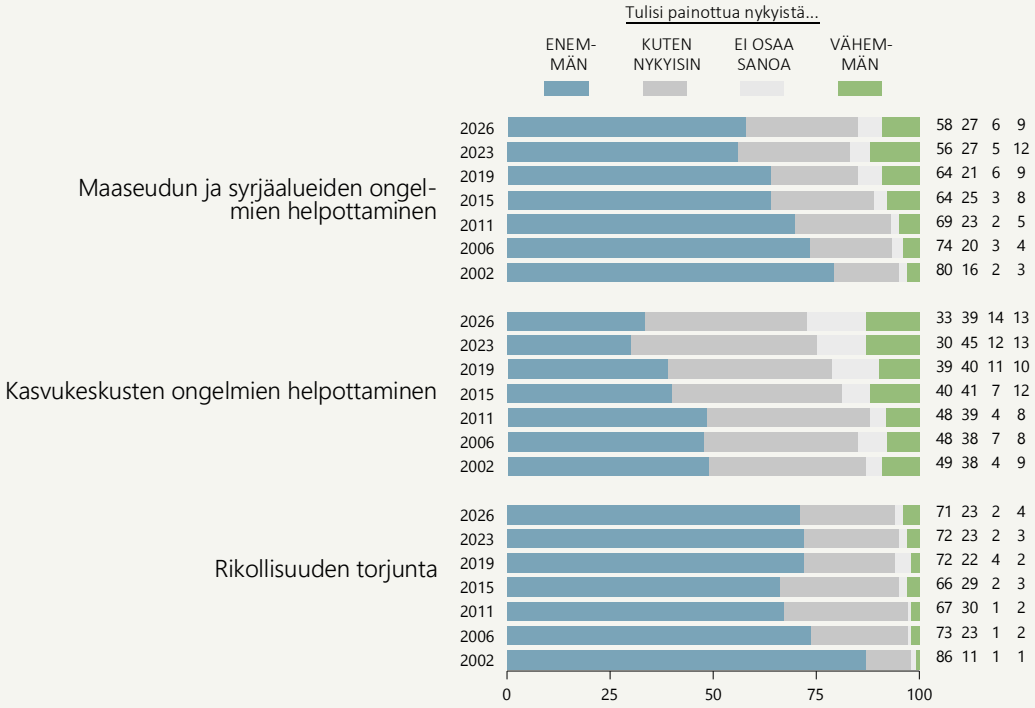
Kasvukeskusten ongelmat sijoittuvat hallitusohjelmatoiveiden listan (Kuvio 1) häntäpäähän, mikä kertoo siitä, etteivät Suomen kaupungit ainakaan tällä hetkellä kärsi esimerkiksi asuntopulan kaltaisista kasvua haittaavista ongelmista, jotka vaatisivat seuraavalta hallitukselta erityistä huomiota. Tuloksista voidaan päätellä, että kaupungit ovat hoitaneet asiansa varsin hyvin.

> Jengiväkivalta huolettaa.

Ison särön kuvaan luovat kuitenkin asiat, joista kaupunkien sijaan vastaa poliisi. Suomalaisia huolettaa jengiväkivalta, joka sijoittuu hallitusohjelmatoiveiden listan (Kuvio 1 edellä) kärkipäähän, sen viidennelle sijalle. Peräti 69 prosenttia katsoo, että seuraavan hallituksen pitäisi painottaa jengiväkivallan torjuntaa nykyistä enemmän. Vain viidesosa (21 %) katsoo asian olevan pitkälti kunnossa, ja vaivaiset kuusi prosenttia ei pidä sitä lisähuomion arvoisena.

Oletettavasti suomalaisten huoli koskee ensi sijassa niin sanottuja katujengejä. Poliisin vuonna 2025 antaman arvion mukaan katujengit toimivat pääosin pääkaupunki-

Kuvio 7. Miten eri asioiden tulisi painottua tulevan hallituksen toiminnassa: arviot vuosina 2002–2026 (luokkia yhdistetty, %)

seudulla, ja niihin kuuluu noin 150 keskeistä henkilöä, jotka ovat pääosin ulkomaalaistaustaisia nuoria miehiä. Saman arvion mukaan jengit toimivat aiempaa ammattimaisemmin ja ovat rakentaneet yhteyksiä ulkomaille sekä muihin rikollisjärjestöihin.[22]

EVAn kevään 2025 Arvo- ja asennetutkimuksen kyselyssä yhteiskuntaan kohdistuvista uhista suomalaiset eivät pitäneet jengiväkivallan uhkaa erityisen korkeana, mutta toisaalta se lukeutui sellaisiin uhkiin, joihin Suomessa on varauduttu melko huonosti.[23] Tämä selittänee sitä, miksi seuraavalta hallitukselta vaaditaan toimia, vaikka katujengien ja muun järjestäytyneen rikollisuuden määrä onkin Suomessa kansainvälisesti verrattuna maltillinen.[24]

Suomalaisten toleranssi rikollisuudelle on ylipäätään alhainen. Näin voidaan päätellä siitä, että 71 prosenttia suomalaisista haluaa, että seuraava hallitus kiinnittää nykyistä enemmän huomiota rikollisuuden torjuntaan. Alle neljäsosa (23 %) arvioi, että nykyisen hallituksen linja on sopiva, ja juuri kukaan (4 %) ei vähentäisi rikollisuuden torjunnalle annettua painoarvoa.

Toisaalta tulosta ei pidä tulkita niin, että suomalaiset katsoisivat maamme olevan tällä hetkellä jotenkin poikkeuksellisissa ongelmissa rikollisuuden kanssa. Aikasarjakuvio (Kuvio 7) kertoo, että suomalaisten vaade lisähuomiosta rikollisuuden torjunnalle on säilynyt ennallaan jo kahdenkymmenen vuoden ajan.

Jarrua maahanmuutolle

Petteri Orpon hallituksen kaudella Suomen maahanmuuttopolitiikassa on tapahtunut paljon. Hallitus on ohjelmansa mukaisesti omilla toimillaan tiukentanut Suomen maahanmuuttopolitiikkaa peräti kahdella-

toista erilaisella toimenpiteellä,[25] mutta sormensa pelissä on ollut myös Venäjällä. Se alkoi kesällä 2023 järjestää itärajan rajanylityspaikoille välineellistettyjä turvanpaikanhakijoita. Tämä johti siihen, että Suomi sulki itärajansa keväällä 2024.[26]

Suomalaisten mielestä tiukentunut pakolaispolitiikka on osunut oikeaan, sillä puolet (49 %) katsoo, että pakolaisten maahanmuuton hillitsemisen pitäisi painottua seuraavan hallituksen ohjelmassa nykyistäkin enemmän, neljäsosa (25 %) katsoo nykyisen linjan sopivaksi ja vain viidesosa (19 %) olisi valmis helpottamaan pakolaisten maahanmuuttoa.

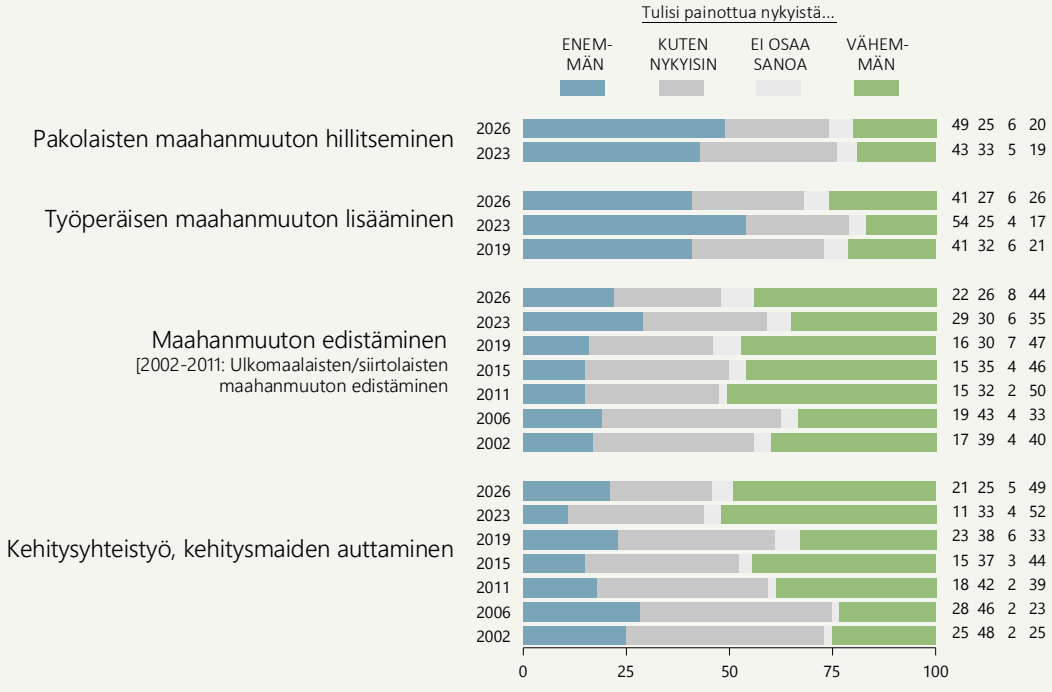
Edellisiä eduskuntavaaleja edeltäneeseen kyselyyn verrattuna pakolaisten muuton hillitsemistä lisää painottavien osuus on kasvanut vain maltillisesti (+6 %-yks.), mutta tulkinnassa on otettava huomioon vertailukohtien väliset erot (Kuvio 8). Orpon hallituksen linja on ollut tiukentava, mutta sitä edeltäneen Marinin hallituksen turvapaikkapolitiikka kulki avoimempaan suuntaan. Sen kaudella esimerkiksi nostettiin pakolaiskiintiötä ja helpotettiin pakolaisten perheenyhdistämisiä.

Suomeen tuli myös kymmeniä tuhansia ukrainalaisia sotaa pakoon. Suurin osa heistä on edelleen Suomessa, joskin etenkin heikot työnsaantimahdollisuudet ovat saaneet noin puolet heistä siirtymään toiseen EU-maahan tai palaamaan Ukrainaan.[27]

Kenties juuri Suomen korkean työttömyyden vuoksi suomalaisten näkemykset työperäisenkin maahanmuuton tarpeellisuudesta ovat liikkeessä. Nyt 41 prosenttia toivoo seuraavan hallituksen painottavan työperäisen maahanmuuton lisäämistä nykyistä enemmän, kun reilu neljäsosa (27 %) jatkaisi nykylinjalla ja yhtä moni (26 %) painottaisi sitä nykyistä vähemmän.

Työperäisen maahanmuuton lisäämistä toivovien osuus on alentunut selvästi (-13 %-yks.) vuoden 2023 vaalien alla tehdystä

Kuvio 8. Miten eri asioiden tulisi painottua tulevan hallituksen toiminnassa: arviot vuosina 2002–2026 (luokkia yhdistetty, %)

kyselystä (Kuvio 8). Samaisen Arvo- ja asennetutkimuksen tuloksista voitiin päätellä suomalaisten päätyneen siihen, että työperäistä maahanmuuttoa on helpotettava etenkin väestöllisistä ja taloudellisista syistä.[28]

Nyt ilmapiiri vaikuttaa kuitenkin muuttuneen hieman sulkeutuneempaan suuntaan. Maahanmuuton edistäminen yleisesti ottaen päätyy hallitusohjelmatoiveiden listalla kolmanneksi viimeiselle sijalle (Kuvio 1 edellä). Lisähuomiota maahanmuuton edistämiselle toivoo alle neljäsosa (23 %), mutta lähes kaksikertainen osuus (44 %) toivoo, että seuraava hallitus painottaisi sitä nykyistä vähemmän.

Aikasarjavertailussa asenteet palautuvat lähemmäs 2010-luvun maahanmuutolle skeptisempiä lukemia (Kuvio 8). Luonnollinen selitys tälle on pitkään heikkona pysynyt taloustilanne ja korkea työttömyys, jonka oloissa julkinen keskustelu esimerkiksi työvoimapulasta on jäänyt vähiin.

Aiempaa viileämpi suhtautuminen siirtolaisuuteen on kuitenkin viime vuosina ollut myös eräänlainen politiikan megatrendi niin Pohjoismaissa, EU:ssa kuin maailmallakin. On esitetty, ettei esimerkiksi viime vuosisadalla solmittuihin kansainvälisiin sopimuksiin perustuva turvapaikkajärjestelmä enää toimi oloissa, joissa ilmastonmuutos, köyhyys, kriisit tai hybridivaikuttaminen voivat johtaa suuriin muuttovirtoihin.[29] Samalla kuitenkin myös valmius auttaa siirtolaisuuden lähteenä olevia kehittyviä maita parantamaan olosuhteitaan on ollut alamaissa.

Nyt viidesosa (21 %) toivoo, että kehitysyhteistyö ja kehitysmaiden auttaminen painottuisi seuraavan hallituksen ohjelmassa nykyistä enemmän, ja puolet (49 %) antaisi sille nykyistä vähemmän painoa. Neljäsosa (25 %) jatkaisi nykyisen hallituksen linjaa, joka on vähentänyt kehitysyhteistyön rahoitusta ja siirtänyt sen painopistettä kohti vienninedistämistä.

Kehitysyhteistyö jää hallitusohjelmatoiveiden listan toiseksi viimeiselle sijalle, eikä siihen panostaminen täten ole suomalaisille prioriteetti. Toisaalta kehitysyhteistyölle lisää painoarvoa toivovien osuus on noussut selvästi (+10 %-yks.) vuodesta 2023, mikä kertoo osan suomalaisista toivovan sen hoitoon korjausliikettä (Kuvio 8). Tämä joukko paikantuu erityisesti vasemmistopuolueiden äänestäjäryhmiin, kun taas porvaripuolueita äänestävien enemmistöt eivät näe tällaista tarvetta (ks. Kuvioliite).

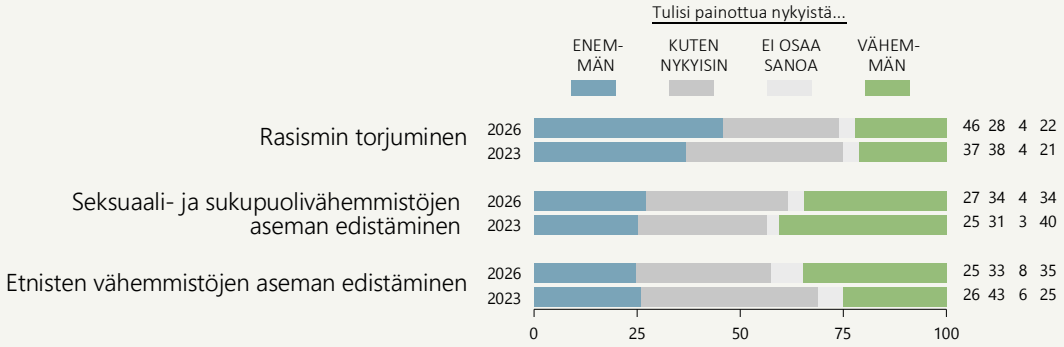
Rasismi vaatii huomiota

Vastaavanlaista, mutta vielä voimakkaampaa mielipiteiden jakautumista nähdään ihmisten yhdenvertaisuutta koskevissa politiikan aiheissa. Hallitusohjelmatoiveiden listalla (Kuvio 1) korkeimmalle niistä nousee rasismin torjuminen, jonka lähes puolet (47 %) toivoo painottuvan nykyistä enemmän seuraavan hallituksen toiminnassa. Kolme kymmenestä (28 %) torjuisi rasismia Orpon hallituksen keinoin, ja reilu viidesosa (22 %) toivoo asialle vähemmän huomiota.

Toiveet lisähuomiosta rasismin torjumiselle ovat nousseet vuodesta 2023 selvästi (+9 %-yks.), mikä johtuu siitä, etteivät Orpon hallituksen toimet asiassa ole vakuuttaneet etenkään vasemmistopuolueita äänestäviä (Kuvio 9). Perussuomalaisten kannattajat jäävät kuitenkin ainoaksi väestöryhmäksi, jonka enemmistön mielestä rasismin torjuntaa pitäisi painottaa jatkossa vähemmän (ks. Kuvioliite).

Siinä missä rasismin torjumiseen toivotaan hienoista ryhtiliikettä, vastaavaa tarvetta ei kuitenkaan nähdä etnisten vähemmistöjen aseman edistämisessä. Neljäsosan (25 %) mielestä sen pitäisi painottua seuraavan hallituksen ohjelmassa nykyistä enemmän, mutta kolmasosa (33 %) on tyytyväi-

Kuvio 9. Miten eri asioiden tulisi painottua tulevan hallituksen toiminnassa: arviot vuosina 2002–2026 (luokkia yhdistetty, %)

nen nykyiseen linjaan ja hieman useampi (35 %) antaisi etnisten vähemmistöjen asemalle nykyistä vähemmän huomiota. Lukemat ovat muuttuneet vuodesta 2023 siten, että selvästi aiempaa useampi (+10 %-yks.) toivoo etnisten vähemmistöjen asioille nykyistä vähemmän painoa.

Lukemat ovat pitkälti samat, kun katse siirretään etnisistä vähemmistöistä seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen aseman edistämiseen. Vähäistä useampi (28 %) toivoo seuraavan hallituksen painottavan seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen asioita nykyistä enemmän, mutta useampi (34 %) tulkitsee nykylinjan sopivaksi, ja yhtä moni (34 %) painottaisi niitä nykyistä vähemmän.

Vähemmistöjen aseman edistämistä koskevat mielipiteet polarisoituvat poliittisen kannan sekä siihen kytkeytyvän arvoliberalismin asteen mukaan.[30] Vasemmistopuolueita sekä RKP:tä[31] äänestävät antaisivat seksuaali- ja sukupuolivähemmistölle jonkin verran enemmän huomiota, kun taas kristillisdemokraattien, perussuomalaisten ja keskustan kannattajien mielestä sitä on annettu jo liikaa. Etnisten vähemmistöjen kohdalla skeptikkojen suuntaan nojaavat myös kokoomusta äänestävät.

Vaikka vähemmistöjen aseman edistämiseen liittyvät asiat jakavat voimakkaasti mielipiteitä, ne sijoittuvat hallitusohjelmatoiveiden listan häntäpäähän siitä yksinkertaisesta syystä, että niille lisäpainoarvoa toivovien osuus jää kaiken kaikkiaan melko vähäiseksi. Suurempi osuus ei antaisi vähemmistöille lisähuomiota, ja melko monen mielestä vähemmistöjen aseman edistäminen on jo hoidossa.

Ulkopolitiikassa kieli keskellä suuta

Suomalaiset katsovat myös ulko- ja turvallisuuspolitiikan tärkeiden asioiden olevan jo melko hyvin hoidossa, sillä ne kaikki jäävät hallitusohjelmatoiveiden listan (Kuvio 1 edellä) loppupuoliskolle.

Listalla korkeimmalle näistä nousee kansallisen puolustuskyvyn parantaminen, jonka 44 prosenttia toivoo painottuvan nykyistä enemmän seuraavan hallituksen aikana. Osapuilleen yhtä moni (42 %) pitää nykyistä linjaa sopivana, ja ainoastaan kymmenen prosenttia painottaisi puolustuskyvyn parantamista vähemmän seuraavalla hallituskaudella.

Lukemat ovat samansuuntaiset, jos kohta hieman vaimeammat EU-asioiden hoidossa, joka muodostaa toisen pääosin hallitukselle kuuluvan ulko- ja turvallisuuspolitiikan lohkon. Melko moni (39 %) toivoo seuraavan hallituksen kiinnittävän EU-asioihin nykyistä

enemmän huomiota, kun samansuuruinen osuus (38 %) katsoo EU-asioiden olevan raiteillaan. Vain neljätoista prosenttia sallisi, että seuraava hallitus olisi nykyistä passiivisempi EU-asioissa ja unionin kehittämisessä.

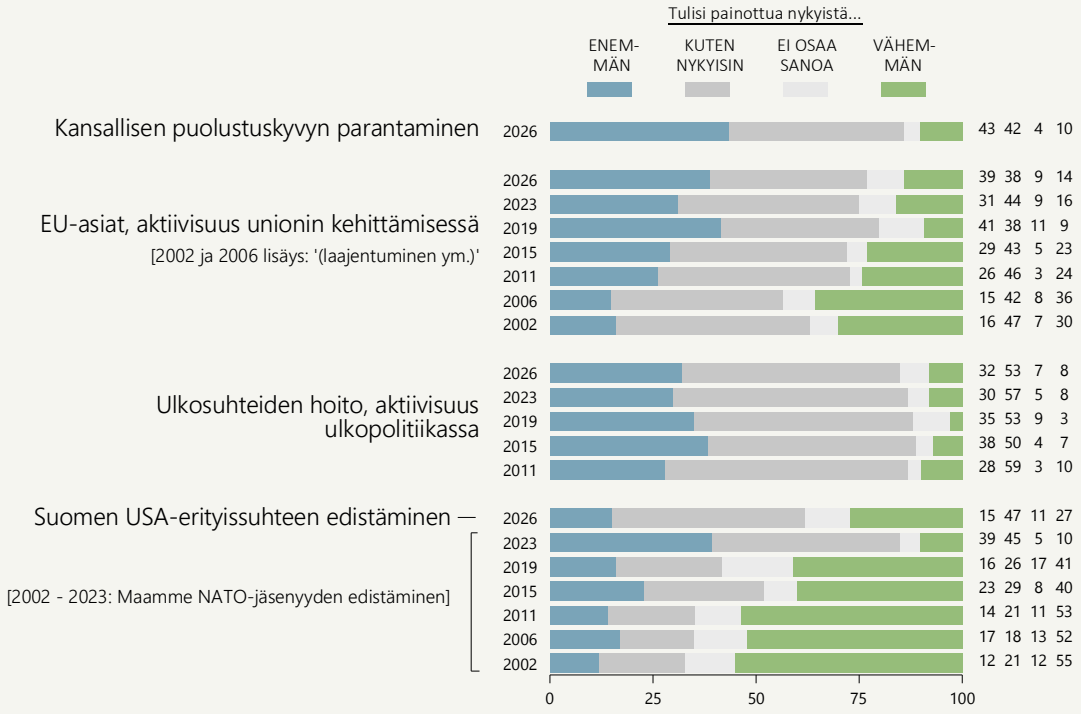
EU-asioille lisähuomiota toivovien osuus on kasvanut jonkin verran (+8 %-yks.) vuodesta 2023 (Kuvio 10). Tämä liittynee ainakin osin suomalaisten toiveisiin siitä, että EU voisi osaltaan vastata nykyistä paremmin entistä epävakaamman maailmanpolitiikan ja -talouden jäsenmaille asettamiin haasteisiin.[32] Tämän lisäksi tarkkuutta tarvitaan myös neuvoteltaessa vuonna 2028 alkavan, EU:n seuraavan budjettikauden rahoituksesta. EU-jäsenmaksujen mahdollinen kasvattaminen lisäisi Suomen julkisen talouden sopeuttamisen taakkaa entisestään, mutta toisaalta Suomi toivoo, että EU voisi panostaa entistä enemmän puolustukseen, tutkimukseen ja kilpailukykyyn. [33]

Ulkopolitiikka on hallitusohjelmatoiveiden listan (Kuvio 1) ainoa asia, jossa suomalaisten enemmistö (53 %) katsoo seuraavan hallituksen voivan hyvin jatkaa nykylinjalla. Vajaa kolmasosa (31 %) toivoo, että seuraava hallitus olisi ulkopolitiikassa nykyistä aktiivisempi, ja vain pieni osuus (8 %) vähentäisi hallituksen toimia, mutta toiveet eivät ole käytännössä muuttuneet edellisestä, vuoden 2023 vaalien alla tehdystä kyselystä.

Huomionarvoista on myös se, että väestöryhmien, mukaan lukien puolueiden äänestäjäryhmät, ajatukset ulkopolitiikan painotustarpeista kulkevat pitkälti samaa rataa. Tämä viittaa siihen, että Suomen ulkopolitiikan johtamismalli, jossa vetovastuu on jaettu presidentin ja valtioneuvoston välillä, on ainakin omiaan luomaan kansalaisten pariin konsensusta ulkopolitiikasta.

Viimeksi tuo konsensus vei Nato-jäsenyyteen ja tiivistyneeseen liittolaisuuteen Naton

Kuvio 10. Miten eri asioiden tulisi painottua tulevan hallituksen toiminnassa: arviot vuosina 2002–2026 (luokkia yhdistetty, %)

mahtimaa Yhdysvaltojen kanssa (Kuvio 10). Suomalaisten alkuun voimakas innostus tästä liittolaisuudesta on selvästi hiipunut Donald Trumpin toisella presidenttikaudella.[34]

Tämä selittää sitä, miksi Suomen USA-erityissuhteen edistäminen jääkin suomalaisten hallitusohjelmatoiveiden listan pohjimmaiseksi asiaksi. Vain pienehkö osuus (14 %) toivoo, että seuraava hallitus painottaisi Suomen USA-suhteen edistämistä nykyistä hallitusta enemmän, ja lähes puolet (47 %) jatkaisi nykylinjalla. Neljäsosa (27 %) toivoo, että seuraava hallitus painaisi jarrua erityissuhteen syventämiselle Yhdysvaltojen kanssa.

Epäilyksiä erityissuhteen edistämisestä on etenkin nykyisiä oppositiopuolueita äänestävillä (ks. kuvioliite), mikä vihjaa, että pitkälti yhden puolueen, kokoomuksen, ministereiden hoidossa olleen USA-erityissuhteen kulkuun saattaisi kohdistua paineita, mikäli valta vaihtuu ensi kevään vaaleissa.

Viitteet

1 Tarkka kysymysmuoto EVAn Arvo- ja asennetutkimuksessa: Ensi kevään eduskuntavaalien jälkeen maahamme muodostetaan uusi hallitus. Miten seuraavien asioiden tulisi mielestäsi painottua tulevan hallituksen toiminnassa verrattuna maassamme viime vuosina harjoitettuun politiikkaan?

2 Valtioneuvosto (2023).

3 Tilastokeskus (2026)

4 Suhtautumismuutokset on laskettu tulosten Kuvioissa 2–10 esitetyistä kolmiluokkaisista jakaumista. Pyöristysten takia kolmiluokkaisen ja viisiluokkaisen jakauman (Kuvio 1) tuloksissa voi paikoin olla 1–2 prosenttiyksikön eroja. Tekstissä esitetyt prosenttiosuudet on laskettu viisiluokkaisista jakaumista (Kuvio 1).

5 Haavisto (2025a).

6 Kansaneläkelaitos (2026).

7 Turun sanomat (2019).

8 Helsingin sanomat (2024a).

9 Helsingin sanomat (2024b).

10 Kuntaliitto (2026).

11 Opetus- ja kulttuuriministeriö (2021).

12 Valtioneuvosto (2025a).

13 Pyykkönen (2026).

14 Metelinen (2026a).

15 Valtioneuvosto (2025b).

16 Laakso (2025).

17 Kullas ja Metelinen (2025).

18 Kujanpää (2025).

19 Laakso (2026).

20 Metelinen (2022).

21 Yle (2026a).

22 Poliisi (2025).

23 Metelinen (2025).

24 Poliisiammattikorkeakoulu (2026).

25 Sisäministeriö (2026).

26 Valtioneuvosto (2026b).

27 Yle (2026b).

28 Haavisto (2023a).

29 Economist (2025).

30 Haavisto (2025b).

31 Pienen vastaajamäärän vuoksi RKP:n, kristillisdemokraattien ja Liike Nytin kannattajaryhmien tulokset ovat suuntaa antavia.

32 Marjamäki, Miettinen ja Tuori (2026).

33 Valtioneuvosto (2026a).

34 Metelinen (2026b).

Lähteet

Economist (2025). The global asylum system is falling apart, https://www.economist.com/briefing/2025/07/10/the-global-asylum-system-is-falling-apart

Haavisto, I. (2019). Huolettomien hallitus – Äänestäjät avaisivat julkisen talouden rahahanat, mutta eivät ole valmiita veronkiristyksiin, EV Analyysi No 70, https://www.eva.fi/blog/2019/05/15/onko-tulossa-huolettomien-hallitus/

Haavisto, I. (2023a). Maahanmuuton leirit– Eripuraiset suomalaiset lämpenevät työperäiselle maahanmuutolle, EVA Analyysi No 121, https://www.eva.fi/blog/2023/04/26/eripuraiset-suomalaiset-lampenevat-tyoperaiselle-maahanmuutolle/

Haavisto, I. (2023b). Rautaisannos realismia – Suomalaisten hallitusohjelmatoiveita leimaa talousrealismi, EVA Analyysi No 120, https://www.eva.fi/blog/2023/03/22/suomalaisten-hallitusohjelmatoiveita-leimaa-talousrealismi/

Haavisto, I. (2025a). Kiistelty vapaus – Suomalaisten käsitys liberalismista on kaventumassa, EVA Analyysi No 153, https://www.eva.fi/blog/2025/09/16/kiistelty-vapaus/

Haavisto, I. (2025b). Hoito hukassa – Suomalaiset ovat tyytymättömiä terveydenhuollon tilaan, EVA Analyysi No 149, https://www.eva.fi/blog/2025/06/18/hoito-hukassa-suomalaiset-ovat-tyytymattomia-terveydenhuollon-tilaan/

Helsingin sanomat (2024a). Aikuiskoulutustuki ja vuorotteluvapaa lakkautetaan ensi kesänä, https://www.hs.fi/politiikka/art-2000010226865.html

Helsingin sanomat (2024b). Ammattikouluihin 120 miljoonan leikkaus: ”Aikuiskoulutusta potkitaan nyt päähän urakalla”, https://www.hs.fi/politiikka/art-2000010674115.html

Kansaneläkelaitos (2026). Käynnit yksityisellä yleislääkärillä 65 vuotta täyttäneille, https://www.kela.fi/kaynnit-yksityisella-yleislaakarilla-65-vuotta-tayttaneille

Kujanpää, E. (2025). Maan tapa - Inhouse-yritykset toimivat hankintalain harmaalla alueella, EVA Analyysi No 156, https://www.eva.fi/blog/2025/11/26/maan-tapa/

Kullas, E. ja Metelinen, S. (2025). Markkinatalouden paalupaikka – Suomalaiset luottavat yhä enemmän talouden vapauteen ja torjuvat sosialismin, EVA Analyysi No 152, https://www.eva.fi/blog/2025/07/29/markkinatalouden-paalupaikka/

Kuntaliitto (2026). Kuntaliitto kehysriihestä: Hallitus leikkasi jälleen koulutuksesta ja työllisyyspalveluista, https://www.kuntaliitto.fi/tiedotteet/2026/kuntaliitto-kehysriihesta-hallitus-leikkasi-jalleen-koulutuksesta-ja

Laakso, M. (2025). Toinen askel oikealle – Yhä useampi suomalainen määrittelee itsensä oikeistolaiseksi ja liberaaliksi, EVA Analyysi No 151, https://www.eva.fi/blog/2025/07/15/toinen-askel-oikealle/

Laakso, M. (2026). Ydinvoiman lisärakentamiselle yhä enemmistön tuki, EVA Artikkeli, https://www.eva.fi/blog/2026/10/30/ydinvoiman-lisarakentamiselle-yha-enemmiston-tuki/

Marjamäki, R., Miettinen, T. ja Tuori, S. (2026). Vahvempi Eurooppa, mutta millä ehdoilla? – Suomalaisten näkemyksiä EU:n kumppanuuksista ja strategisesta toimijuudesta, Sitra muistio, https://www.sitra.fi/julkaisut/vahvempi-eurooppa-mutta-milla-ehdoilla/

Metelinen, S. (2022). Energiajäristys– Suomalaiset ovat virittäytyneet energian säästötalkoisiin mutta haluavat lisää ydinvoimaa, EVA Analyysi No 116, https://www.eva.fi/blog/2022/12/10/suomalaiset-ovat-virittaytyneet-energian-saastotalkoisiin-mutta-haluavat-lisaa-ydinvoimaa/

Metelinen, S. (2025). Sittenkin lintukoto – Suomalaisten arviot yhteiskuntaan vaikuttavista uhista lievenevät, EVA Analyysi N:o 148, https://www.eva.fi/blog/2025/05/27/sittenkin-lintukoto-suomalaisten-arviot-yhteiskuntaan-vaikuttavista-uhista-lievenevat/

Metelinen, S. (2026a). Eläkkeiden sukupolvikuilu – Nuoret epäilevät eläkejärjestelmän kestävyyttä – ja ovat valmiita sen uudistamiseen, EVA Analyysi N:o 171, https://www.eva.fi/blog/2026/09/15/elakkeiden-sukupolvikuilu/

Metelinen, S. (2026b). Liittolainen epäilyksen alla - Suomalaisten enemmistö näkee Yhdysvallat Euroopan vastustajana, EVA Analyysi N:o 165, https://www.eva.fi/blog/2026/06/05/liittolainen-epailyksen-alla/

Opetus- ja kulttuuriministeriö (2021). Parlamentaarinen TKI-työryhmä esittää rahoituslakia tutkimus- ja kehittämisrahoituksen nostamiseksi, https://okm.fi/-/10616/parlamentaarinen-tki-tyoryhma-esittaa-rahoituslakia-tutkimus-ja-kehittamisrahoituksen-nostamiseksi

Poliisi (2025). Perustietoa katujengeistä ja niihin liittyvästä rikollisuudesta, https://poliisi.fi/katujengien-rikollisuus

Poliisiammattikorkeakoulu (2026). Järjestäytynyt rikollisuus lisääntynyt jonkin verran Suomessa, https://polamk.fi/-/jarjestaytynyt-rikollisuus-lisaantynyt-jonkin-verran-suomessa

Pyykkönen, J. (2026). Keskiluokan lompakko – Näin 13 miljardin sopeutus tehdään, EVA Analyysi N:o 163, https://www.eva.fi/blog/2026/04/17/keskiluokan-lompakko/

Sisäministeriö (2026). Hallitusohjelman uudistukset maahanmuuttopolitiikkaan, https://intermin.fi/maahanmuutto/ho-uudistukset-maahanmuuttopolitiikka

Tilastokeskus (2026). Työvoimatutkimus 2026, 3. vuosineljännes, https://stat.fi/fi/julkaisu/cmfpal7lkaquc07vyulzqf7js

Turun sanomat (2019). Hallitus leikkasi koulutuksesta yli 690 miljoonaa – eduskuntavaaleissa puolueet haluavat taas näyttäytyä koulutuksen puolustajina, https://www.ts.fi/a/4515956

Valtioneuvosto (2023). Vahva ja välittävä Suomi – Pääministeri Petteri Orpon hallituksen ohjelma, Valtioneuvoston julkaisuja 2023:58, https://valtioneuvosto.fi/hallitukset/hallitusohjelma#/

Valtioneuvosto (2025a). Hallituksen sosiaaliturvamuutosten yhteisvaikutuksia arvioivat muistiot julkaistu, https://valtioneuvosto.fi/-/1271139/hallituksen-sosiaaliturvamuutosten-yhteisvaikutuksia-arvioivat-muistiot-julkaistu

Valtioneuvosto (2025b). Valtion talousarvioesitys: Vuoden 2026 veromuutokset kootusti, https://valtioneuvosto.fi/-/10623/valtion-talousarvioesitys-vuoden-2026-veromuutokset-kootusti

Valtioneuvosto (2026a). Pääministerin ilmoitus neuvotteluista EU:n monivuotisesta rahoituskehyksestä vuosille 2028-2034, https://valtioneuvosto.fi/-/paaministerin-ilmoitus-neuvotteluista-eu-n-monivuotisesta-rahoituskehyksesta-vuosille-2028-2034

Valtioneuvosto (2026b). Suomen itärajan tilanne, https://valtioneuvosto.fi/suomen-itarajan-tilanne

Yle (2026a). Luonnonsuojeluliitto: Googlen työmailla tehty epäiltyjä laittomia hakkuita Kajaanissa ja Muhoksella, https://yle.fi/a/74-20246839

Yle (2026b). Tuhannet nuoret ukrainalaiset lähtevät Suomesta muihin EU-maihin – ”En saa edes hylkäysilmoitusta työhakemuksiini”, https://yle.fi/a/74-20215841

Näin kysely tehtiin

Tulokset perustuvat 2 020 henkilön antamiin vastauksiin. Tulosten virhemarginaali on koko väestön tasolla 2–3 prosenttiyksikköä kumpaankin suuntaan. Tiedot kerättiin 8.9.–22.9.2026. Vastaajat edustavat koko maan 18–79-vuotiasta väestöä (pl. Ahvenanmaa). Aineisto on kerätty Taloustutkimus Oy:n internetpaneelissa, josta tutkimusotos on muodostettu ositetulla satunnaisotannalla. Aineisto on painotettu edustamaan väestöä iän, sukupuolen, asuinalueen, koulutuksen, ammatin tai aseman, toimialan ja puoluekannatuksen mukaan. Aineiston tilastollisen analyysin ja tulosgrafiikan on tehnyt Pentti Kiljunen (Yhdyskuntatutkimus Oy).

Elinkeinoelämän valtuuskunta

Elinkeinoelämän valtuuskunta EVA on elinkeinoelämän ajatuspaja, jonka tavoitteena on edistää yhteiskunnan pitkän aikavälin menestystä.

EVA toimii elinkeinoelämän ja yhteiskunnan vaikuttajien kohtaamispaikkana.

EVA tuottaa tietoa ja uusia näkökulmia julkiseen keskusteluun.

EVA Analyysit ottavat kantaa ajankohtaisiin kysymyksiin ja tarjoavat ratkaisuja yhteiskunnallisiin ongelmiin.

Analyysit löytyvät EVAn kotisivuilta www.eva.fi.

ISSN 2342-0774 (Painettu) ISSN 2342-0782 (PDF)